

Дубасенюк О. А. Акмеологічний підхід як стратегічний орієнтир особистісно-орієнтованої педагогічної освіти // Проблеми освіти: збірник наукових праць. – Вип. 84. – Житомир-Київ, 2015. – С. 25-30.

О. А. Дубасенюк,
доктор педагогічних наук, професор, академік Громадської академії акмеологічних наук (Росія), Української Академії Акмеології, Академії міжнародного співробітництва з креативної педагогіки (Житомирський державний університет імені Івана Франка)

АКМЕОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ОРІЄНТИР ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядається роль акмеологічного підходу як визначального, стратегічного орієнтира, що спрямовує професійно-педагогічну підготовку майбутніх учителів як суб'єктів педагогічної освіти на основі інтеграції суб'єктного, особистісно орієнтованого, суб'єкт-суб'єктного, діалогового, середовищного, ресурсного підходів. Таке тлумачення дає можливість дослідити та спроектувати розвиток акме-особистості майбутнього педагога у процесі професійної підготовки.

Ключові слова: акмеологічний підхід, особистісно-орієнтована педагогіка, євроінтеграційні процеси, професійно-педагогічна підготовка вчителя.

В статье рассматривается роль акмеологического подхода как определяющего стратегического ориентира, направляющего профессионально-педагогическую подготовку будущих учителей в качестве субъектов педагогического образования на основе субъектного, личностно ориентированного, субъект-субъектного, диалогового, средового, ресурсного подходов. Такое толкование дает возможность исследовать и спроектировать развитие акме-личности будущего педагога в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: акмеологический подход, личностно-ориентированная педагогика, евроинтеграционные процессы, профессионально-педагогическая подготовка учителя.

The article discusses the role of acmeological approach as defining a strategic orientation, the guide of professional-pedagogical training of the future teachers as subjects of teacher education on the basis of a subjective, personal-oriented, subject-subject, dialog, environmental, and resource approaches. This interpretation gives the opportunity to explore and project the development of the Acme-personality of the future teacher in the process of professional training.

Keywords: acmeological approach, student-oriented pedagogy, the process of European integration, professional-pedagogical training of the teachers.

В умовах євроінтеграційних процесів виникає потреба у модернізації системи педагогічної освіти відповідно до викликів ХХІ століття [2; 6; 7]. Зокрема, зростає кількість досліджень, присвячених проблемі акмеології освіти та впровадженню акмеологічного підходу до професійно-педагогічної підготовки вчителя. Важливо відзначити, що акмеологічний підхід впливає на особистісно-професійне становлення суб'єктів педагогічної освіти та їх взаємодію. Водночас акмеологічний підхід постає як стратегічний орієнтир, що спрямовує педагогічний процес на акмеологічну (творчо-вершинну, самоактуалізаційну, самореалізаційну) якість особистісного та професійного становлення людини, тобто на досягнення нею вершин у фізичному, духовно-моральному й професійному розвитку. «Акме» (від грецьк. – «вища точка, вершина») розглядається як феномен людської природи, вершина зрілості, багатовимірною характеристика стану особистості. Отже, акмеологія – наука, що вивчає розвиток людини на ступені дорослості досягнення нею вершин у розвитку її як природної істоти (індивіда), особистості і суб'єкта діяльності (головним чином професійної). На основі такого підходу можливе вивчення життєвих обставин і умов особистості, що сприяють її сходженню на ті чи інші вершини, типові для конкретного віку. Акмеологічний підхід – багатовимірний феномен, тому потребує всебічного аналізу взаємозв'язків із сучасними науковими підходами [1; 8].

Мета дослідження: дослідити вплив акмеологічного підходу як стратегічного орієнтиру на професійно-педагогічну підготовку майбутніх учителів на основі інтеграції положень

суб'єктного, особистісно орієнтованого, суб'єкт-суб'єктного, діалогового, середовищного, ресурсного підходів.

Акмеологічний підхід активно застосовується у процесі професійної підготовки вчителя, про що свідчать наукові праці О.О. Бодальова, Н.В. Гузій, А.О. Деркача, Н.В. Кузьміної, В.М. Максимової, С.С. Пальчевського, Л.С. Рибалко, С.Д. Пожарського, В.П. Панасюка та ін. Визначений підхід розглядає професіоналізм як певний феномен, системне явище, що характеризує стан особистості і діяльності педагога, є умовою досягнення ним найвищих показників в особистісно-соціальному розвитку, професійній діяльності, творчості. Акмеологічний підхід відкриває можливості для виявлення рівня професіоналізму як одного з показників ефективного самовдосконалення та фундаментальної категорії акмеології. Особистісно-професійний розвиток особистості зорієнтований на високий рівень професіоналізму і професійних досягнень, який здійснюється за допомогою освіти і виховання та саморозвитку у процесі професійної діяльності і професійної взаємодії. Саморозвиток педагога як фахівця відбувається під впливом професійної діяльності, і водночас індивідуальна неповторна особистість педагога впливає на процес і результат педагогічної діяльності. Отже, з позицій акмеологічного підходу становлення і саморозвиток учителя розглядається як досягнення професійного акме педагога, а саме: підвищення рівня самосвідомості, самопізнання, свідоме володіння прийомами самоосвіти та самовиховання на основі продуктивної позитивної „Я”-концепції, що характеризується рухом від „Я”-реального до „Я”-ідеального та усвідомленим керуванням розвитком „Я” на основі самоспостереження, рефлексії, саморегуляції. Відтак, визначений підхід дозволяє проектувати етапи професійно-особистісного сходження від однієї вершини до іншої [1; 7; 8; 10].

Особистісно орієнтована педагогічна освіта у контексті акмеологічного підходу постає системним і цілісним феноменом, який є стрижнем ієрархічної системи елементів професійно-педагогічної підготовки і при цьому виконує виняткові функції в професійно-педагогічній діяльності [3; 4]. *Акмеологічний підхід* реалізує основні засади педагогічної акмеології, розкриті в працях К. О. Абульханової-Славської, О.О. Бодальова, В.М. Вакуленко, В.М. Гладкової, Н.В.Гузій, А.О. Деркача, Н. В. Кузьміної, С.С. Пальчевського, Л.С. Рибалко та ін. Цей підхід орієнтує наше дослідження на пошук засобів забезпечення системою професійної підготовки досягнення майбутніми вчителями найвищих показників в особистісно-соціальному розвитку, професійній діяльності й педагогічній творчості [12, с. 13].

Предметом нашого дослідження є процес становлення майбутнього вчителя, який орієнтується на педагога-професіонала загальноосвітнього навчального закладу і постійно продуктивно працює в зоні найвищих професійних досягнень.

У контексті акмеологічного підходу проаналізуємо особливості *суб'єктного підходу*, що передбачає орієнтацію педагогічного процесу на утвердження суб'єктної орієнтації (взаємодії) його учасників. Основи суб'єктного підходу, окреслені К.А. Альбухановою-Славською, С.Л. Рубінштейном, Д.Б. Ельконіним, І.А. Колеснікова, Г.С. Костюк, В.О. Киричук, Б.Ф. Ломовим, Л.М. Митина, В.М. М'ясищевим, В.О. Татенко, є значущими для аналізу проблеми професійної підготовки вчителя в тому розумінні, що в процесі зазначеної підготовки майбутній фахівець стає суб'єктом соціокультурних відносин – праці, спілкування, пізнання – і оволодіває цими видами діяльності, досягаючи професійного результату. Відомо, що при "об'єктній" орієнтації життєдіяльність людини детермінується переважно зовнішніми ситуаціями як її об'єктами. Джерело життєдіяльності за таким підходом знаходиться поза нею. При цьому людина несвідомо (або напівусвідомлено) локалізує себе в таких ситуаціях, коли вона змушена змінюватися, розвиватися вже внутрішньо. Це – доля "людини зовнішньої". При "суб'єктній" акме-орієнтації для людини характерна свідомо робота над собою, наприклад, зі звертанням до релігії, або до психотехнічних прийомів, самоаналізу. Це – доля "людини внутрішньої". При цьому в осіб із суб'єктною й об'єктною орієнтаціями внутрішня картина життєдіяльності суттєво відрізняється [4; 5; 9; 11].

На думку О.Л. Шевнюк, майбутній учитель як суб'єкт професійної діяльності характеризується цілеспрямованістю педагогічної праці та якісною своєрідністю внутрішніх потенційних сил, які виникають на певному етапі його розвитку й виявляються в здатності відображати процеси педагогічної (в тому числі міжкультурної) взаємодії, чим забезпечують її продуктивний характер. І.О. Зимня визначає основні характеристики суб'єкта з точки зору

спеціально організованого процесу: суб'єкт передбачає об'єкт; суб'єкт є суспільним за формою (засобами, способами) своєї діяльності (пізнавальної та практичної); суспільний суб'єкт має конкурентну та індивідуальну форму реалізації; колективний суб'єкт представлений у кожному індивіді й навпаки; діяльність, яка свідомо регулюється, завжди суб'єктивна, в ній суб'єкт сам і формується; суб'єкт індивідуальної діяльності – свідомо діюча особа; суб'єктність визначається в системі активного ставлення до інших людей; це нероздільна цінність спілкування, діяльності, самосвідомості та буття; і, нарешті, суб'єктність – це динамічне начало

Вершинні прояви акмеологічного підходу відображає й особистісно орієнтований, суб'єкт-суб'єктний підхід. Педагогічні основи особистісно-орієнтованого підходу закладено такими науковцями як Г.О. Балл, І.Д. Бех, В.І. Бондар, Є.В. Бондаревська, С.У. Гончаренко, І.А. Зязюн, В.Г. Кремень, Ю. І. Мальований, В. Пikelьна, С.І. Подмазін, В.В. Рибалка, І.С. Якиманська [3–5; 11; 13]. Вони передбачають, з одного боку, орієнтацію освітнього процесу на загальну мету – розвиток особистості, а з іншого, – шлях реалізації цієї мети – суб'єкт-суб'єктна (реципрокна, гармонійна) взаємодія всіх учасників навчально-виховного процесу. Визначений підхід передбачає розгляд учня/студента, вихованця як особистості, яка самостійно і відповідально визначає свою позицію у сфері соціальних відносин. Завдання викладача вищої школи полягає у допомозі студенту в осмисленні себе особистістю, у виявленні і розкритті своїх можливостей, у становленні самосвідомості, у самовизначенні. Важливо у професійному середовищі створювати гуманістичні взаємини, завдяки яким майбутні педагоги навчаються не тільки усвідомлювати себе як особистість, але й вчаться бачити і поважати особистість в інших людях, у своїх майбутніх вихованців [6; 9; 11].

Відповідно особистісно орієнтований підхід у професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя передбачає орієнтацію освітнього процесу на загальну мету – розвиток особистості педагога – це процес утвердження особистості як вищої цінності буття за умови пробудження в особистості потреб у самореалізації й самовдосконаленні. Складовими цих потреб є потреби у пізнанні, у позитивних взаєминах з іншими суб'єктами освіти. На цій основі виникає позиція доброзичливого, позитивного ставлення до світу, до оточуючих людей. Особистісно орієнтований підхід створює умови для розвитку самоповаги, почуття власної гідності, а відтак поваги до інших особистостей. Тому так важливо створити умови для виховання моральної, спрямованої на самовдосконалення особистості педагога.

Реалізація особистісно акме-орієнтованого підходу можлива за таких умов: 1) *психолого-педагогічних*, спрямованих як на розвиток пізнавальних процесів, власних потенційних можливостей, здібностей, так і рефлексії майбутніх учителів, уміння осмислювати, аналізувати й оцінювати свої ресурси, дії, прогнозувати їх наслідки; узгоджувати власні потреби, цілі та засоби їх досягнення; створювати умови для вільного вибору виду діяльності й способів досягнення поставленої мети; формувати розуміння відповідальності за власний вибір; 2) *професійно-педагогічних* – розвиток гуманістичних, моральних якостей як визначальних, стратегійних якостей педагога, що забезпечує особистісно орієнтовану освіту і виховання; а також формувати вміння співчувати, співпереживати, виявляти доброзичливість, сприяти розвитку індивідуальності, розвивати гуманістичні почуття; створювати для майбутніх учителів ситуації особистісного вибору, довіри, успіху, творчості; залучати студентів до різних видів професійної діяльності у багатоваріантних, гнучких формах, які відповідають їх віковим особливостям, особливостям соціального й освітнього середовища; 3) *методичних*, що передбачають реалізацію діалогічних форм педагогічної взаємодії суб'єктів освіти, обмін думками, дискусії, обґрунтування позицій; стимулювання майбутніх учителів до вироблення власних моделей поведінки й діяльності, пошуку методів їх реалізації.

У контексті особистісно акме-орієнтованого підходу у майбутніх педагогів формуються позиції визнання самоцінності і неповторності особистості; створення умов для найбільш повної реалізації природних сил особистості в педагогічному процесі; суб'єкт-суб'єктна позиція у взаєминах суб'єктів освіти. Отже, суть особистісно орієнтованого підходу в освіті полягає у формуванні суб'єкт-суб'єктних взаємин у педагогічному процесі на основі використання суб'єктного досвіду кожного студента й поваги до його особистості.

Саме тому велику роль в становленні акме-особистості майбутнього педагога як професіонала відіграє *діалоговий підхід*, що орієнтується на концептуальну установку стосовно того, що мислення особистості у процесі формування має вступати у віртуальне діалогічне

спілкування з попередніми формами культури, а також із представниками різних поколінь, які взаємодіють у єдиному часовому просторі, коли сам процес спілкування всіх учасників навчально-виховного процесу набуває вільного характеру. У наукових працях О.О. Бодальова, Н. П. Волкової, І. Я. Глазкової, В. В. Горшкової, Т. В. Іванової, В. А. Кан-Каліка, Л. В. Кондрашової, О. І. Кретової, В. А. Кушніра, Л. А. Петровської та ін. діалогічна взаємодія розглядається як фактор професійного становлення майбутнього вчителя.

При цьому діалогічна взаємодія тлумачиться як форма спілкування, спосіб цілісної взаємодії та взаємовпливу на принципах співробітництва і співтворчості, на основі вдосконалення існуючого зв'язку між суб'єктами діалогічної взаємодії, який спрямований на формування комунікативної культури особистості в процесі вирішення поставлених педагогічних завдань (С. Н. Батракова, І. С. Булах, А. Г. Волинець, Л. В. Долинська, І. А. Зязюн, І. І. Комарова, С. О. Рябушко, О. В. Черних та ін.). Доведено, що діалогічна взаємодія має комунікативну основу, організація якої сприяє підвищенню результативності педагогічного процесу у ВНЗ. Діалог визначено як базову форму спілкування суб'єктів у процесі міжособистісної комунікації. Діалогічний підхід ґрунтується на певних організаційно-педагогічних умовах, що сприяє розвитку вмінь діалогічної взаємодії майбутніх учителів на основі організації співробітництва та взаємовідносин. Такий підхід передбачає використання діалогічної взаємодії в процесі впровадження інтенсивних діалогічних технологій; розвиток діалогічних відносин суб'єктів спілкування; організація діалогічної взаємодії на засадах усвідомлення власної успішності студентів в умовах упровадження інтерактивних технологій та імітаційно-ігрового підходу до навчання; створення атмосфери довіри, яка забезпечить можливість досягнення поставленої перед майбутніми вчителями мети в процесі такої взаємодії. Психолого-педагогічна готовність майбутнього вчителя до діалогу розглядається як цілісне особистісне новоутворення, що інтегрує такі складові, як психологічна готовність до труднощів у різноманітних педагогічних ситуаціях і контактах із суб'єктами освіти, регуляторна та емоційна гнучкість при їх взаємодіях відповідно до індивідуальних особливостей, соціальна компетентність як інтегративно-особистісна якість, необхідна для самореалізації особистості і проявляється у впевненості в собі, емпатійності, толерантності. З погляду науковців, структура такої готовності майбутнього вчителя до діалогу включає в себе емоційний, операціональний і особистісний компоненти, що дозволяє адекватно реагувати на зміну ситуації і успішно вирішувати поставлені завдання. Реалізація діалогічного підходу у процесі професійно-педагогічної підготовки вчителя передбачає розробку поетапної програми формування психолого-педагогічної готовності до суб'єкт-суб'єктної педагогічної взаємодії і становлення якостей особистості, що сприяють діалогу, а також створення сприятливих психолого-педагогічних умов такої взаємодії.

Розвиток акме-особистості педагога цікаво простежити й у контексті *персонологічного підходу* – напряму психологічної науки, основним предметом вивчення якого є особистість як особлива первинна реальність. Цей термін запропонував Г. Мюррей. У зарубіжній психології виникла галузь, яка займається вивченням особистості, що отримала назву «персонологія» (від англ. *persona* – особистість). Завдяки зазначеній галузі і виник третій підхід у розумінні особистості – персоногенетичний. У центрі уваги такого підходу постають проблеми активності, самосвідомості і творчості акме-особистості, формування людського «Я», боротьби мотивів, виховання індивідуального характеру і здібностей, самореалізації, пошуку сенсу життя. Експерта у сфері досліджень та інтерпретації особистості називають персонологом. Його робота полягає у проведенні теоретичного аналізу особистості, емпіричних досліджень, діагностичної роботи та психотерапії. Персонолог встановлює, якою мірою поведінка людини визначається особистісними особливостями. Персонологічний (особистісно-центрований) напрям вважає, що розвиток особистості відбувається шляхом первісно притаманного їй прагнення до самоактуалізації і внутрішнього самовдосконалення. Такий напрям визначають як гуманістичний. Його суть полягає у відмові від маніпулятивного підходу і погляді на особистість як на найвищу соціальну цінність. Згідно з гуманістичним підходом, людина може виявити своєрідність і неповторність власного «Я» лише за умови відповідної організації міжособистісних стосунків.

У контексті ідей нашого дослідження проаналізуємо особливості *партисипативно-інтерактивного підходу* (від англ. "брати участь"), що ґрунтується на теорії партисипативності,

яка використовувалася у галузі соціального управління та набула розквіту у 80-90 рр. ХХ ст. Так, у дослідженні Е.А. Локка увага акцентована на вивчення участі працівників у прийнятті рішень або спільних заходів, що відносяться до сфери прийняття рішень. Д. Скотт Синк зазначає, що партисипативні стратегії та методи служать цілям залучення особистості незалежно від її фахової належності до одного чи декількох видів діяльності в результаті необхідності або вибору. Цей підхід орієнтує учасників освітнього процесу на їх активність, на розуміння взаємодоповнюваності їх здібностей та особистісних ресурсів, на спільний характер навчального процесу, на активну міжособистісну комунікацію, самоорганізацію та самоврядування. Зазначений підхід спрямовує педагогічний процес на реалізацію стану цільної інтеракції, тобто взаємодії (що характеризується певними системно-функціональними, технологічними особливостями) всіх учасників цього процесу у напрямку вирішення тієї або іншої педагогічної задачі, реалізації певної освітньої мети.

У контексті акмеологічного та партисипативного підходу досліджувана нами проблема означає: зростання зрілості майбутніх педагогів (їх здатності та готовності до спільної діяльності); делегування права студентам, децентралізацію відповідальності, пов'язаної з прийняттям рішень, що стосуються ситуацій міжособистісного спілкування; краще усвідомлення та підвищення дієвості реалізованих рішень; зростання інформованості у сфері міжособистісного спілкування; забезпечення здатності груп вирішувати проблеми активними і продуктивними засобами; створення механізму для професійного зростання майбутніх педагогів та успішного формування в них міжособистісної педагогічної компетентності; можливість використання інновацій у навчальному процесі. Відтак, партисипативний підхід сприяє формуванню досвіду толерантної міжособистісної сфери взаємодії суб'єктів освіти.

Вивчення акме-особистості педагога та його становлення як професіонала потребує звернення і до *ресурсного підходу*, що орієнтує педагогічний процес на створення збагаченого інформаційного навчального середовища. Освітнє середовище стимулює (розкриває, розвиває) внутрішні потенціальні ресурси суб'єктів навчально-виховного процесу. Воно також передбачає якомога ефективніше використання всіх організаційних та інформаційних ресурсів інших розвивальних середовищ [5].

Нині ресурсний підхід стає все більше затребуваним не тільки в природничих і технічних, але і в гуманітарних дисциплінах, який набуває статусу міждисциплінарного пояснювального принципу взаємодії об'єднаних в системні комплекси об'єктів. Останнє пов'язано з тим, що ресурсний підхід забезпечує можливість дослідити характер взаємодії об'єктів, різних за своєю природою. Це дає можливість описати відповідні вимоги в термінах однієї мови, що накладаються зовнішнім середовищем на систему, і враховувати внутрішні можливості системи, які задовольняють таким вимогам, та дозволяє ввести обмеження на різноманіття потенційно здійснених варіантів взаємодії систем.

Разом з тим, на сам характер цього опису, насамперед у сфері вивчення людських ресурсів, сьогодні значний відбиток накладає те, що спочатку понятійний апарат і вся логіка становлення ресурсного підходу сформувалися у сфері моделювання процесів виробництва і споживання в економічних науках. Традиційно економічна теорія виникла на стику гуманітарного та природничо-наукового знання. Її завжди характеризували спроби об'єднати напрацювання в галузі наук про людину з формально-математичним підходом до опису економічних макро- і мікросистем. Наслідком цього виступало створення специфічних моделей суб'єкта професійної діяльності, які потім наповнювалися конкретним змістом у рамках гуманітарних дисциплін і, зокрема, педагогіки, яка досить швидко **відгукувалася на** цей запит. Подальший розвиток цих змістових ідей привело до протиріччя між спрощеною моделлю і реальністю, що породжувало формування моделей наступного рівня. Повною мірою це відноситься і до ресурсного підходу. Більш того, його перетворення в міждисциплінарний пояснювальний принцип, дозволяє по-новому поглянути на суб'єкта професійної діяльності, виявляє ряд протиріч у вихідній моделі, яка і була його породженням. Сучасний етап розвитку досліджень людинознавчих наук і, в першу чергу, педагогіки, психології та акмеології дозволяє вважати, що їх активне включення в реалізацію і розвиток ідей ресурсного підходу може внести в нього інноваційного і конструктивного, забезпечуючи як власне просування, так і подальший розвиток його ідей.

Дослідження засвідчило, що сьогодні при оцінці керівників найбільш активно використовуються такі поняття як «ресурс», «потенціал» і «компетентність». Саме ці поняття є ключовими і в акмеології, оскільки виступають основою оцінки будь-яких фахівців. Багатьма дослідниками в якості інноваційного підходу до оцінки особистості та діяльності фахівців визнається компетентнісний підхід. Потенціал особистості виступає основою для формування тієї чи іншої компетенції. У свою чергу, враховуючи досягнутий рівень компетенції, її можна розвивати далі, а напрями і форми цього розвитку будуть визначатися тим потенціалом, який є у людини. Якщо з цієї точки зору дивитися на співвідношення понять «потенціал» – «компетентність», то компетентність буде моментом існування потенціалу до теперішнього часу.

Для розвитку акме-особистості майбутнього педагога велике значення має *середовищний підхід*, який орієнтує студента на розгляд процесу розвитку особистості залежно від характеристик і умов оточуючого середовища. Середовище розглядається як навколишній соціальний простір (загалом – як макросередовище, в конкретному розумінні – як безпосередньо-соціальне оточення, як мікросередовище); зона безпосередньої активності індивіда, його найближчого розвитку та дії. Звернемо увагу на синонімічність терміну „середовище” та „простір” для подальшого тлумачення цих понять [5, с. 41]. У широкому філософському контексті, „середовище соціальне – це оточуючі людину суспільні, матеріальні, духовні умови її існування, формування і діяльності. Розглядаючи вчителя та учня як рівноправних суб’єктів соціального середовища, вважаємо, що для кожного суб’єкта такого середовища обов’язковою складовою є культурне самовизначення як процес створення і реалізації системи уявлень індивіда щодо культурного простору, свого місця і культурного змісту спілкування в цьому просторі (Є.В. Бондаревська, Є. Відт, Н.Б. Крилова та ін.). У сучасному розумінні середовище трактується як динамічна система різних за величиною і змістом культурних сфер взаємовпливу та взаємодії суб’єктів освіти, які є носіями певного культурного та субкультурного досвіду.

Освітнє середовище – частина соціокультурного простору, зона взаємодії освітніх систем (різноманітних рівнів та типів), їх елементів, освітнього матеріалу та суб’єктів освіти. Воно також створюється суб’єктом відповідно до його індивідуальних особливостей. Освітнє середовище сучасних освітніх систем складається як результат комплексної взаємодії – комплексів-систем, моделей, стандартів, а головне – суб’єктів освіти.

Середовищний підхід передбачає систему взаємодії із середовищем, які б забезпечили її перетворення у засіб діагностики і проектування результату професійно-педагогічної освіти. У межах підходу під професійним середовищем розуміємо все, що оточує суб’єкта і за допомогою чого відбувається його становлення як особистості і професіонала. Специфічними складниками навчально-виховного середовища ВНЗ є «ніши» (статична одиниця) і «стихії» (динамічна одиниця). Стихія – це сила, яка захоплює індивідів, управляє тими, хто потрапив у полі її дії, програмує їх поведінку (соціальний рух, інформаційний потік, суспільний настрій). Для майбутніх педагогів сенс вивчення стихій і оволодіння ними полягає в розумінні механізмів їх влади над вихованцями у подальшій професійній діяльності. Вивчаючи і проектуючи стихії, можна підвищувати ефективність професійної підготовки за допомогою зміни характеристик середовища.

Ніша – певний простір можливостей, що дозволяє суб’єктам освіти задовольняти свої потреби (творча студія, спільне улюблене заняття, виконання наукового проекту, гранту тощо). Ніши як локальні осередки середовища поділяються на природні соціально-культурні. Моделюючи склад і змістове наповнення ніш, можна прогнозувати і планувати процеси, пов’язані з розвитком професійних й особистісних якостей акме-особистості майбутнього педагога [5].

Таким чином, акмеологічний підхід, інтегруючи положення суб’єктного, особистісно орієнтованого, суб’єкт-суб’єктного, діалогового, середовищного, ресурсного підходів, орієнтує майбутніх учителів на постійний саморозвиток, досягнення вершин педагогічного майстерності і дає можливість спроектувати розвиток акме-особистості майбутнього педагога.

Література:

1. Акмеология 2014. Методологические и методические проблемы. Вып. 24 /под ред. Н.В. Кузьминой,

- Е.Н. Жариновой. – СПб.: Издательство «Центр стратегических исследований», 2014. – 128 с.
2. Андрущенко В. Модернізація педагогічної освіти відповідно до викликів ХХІ століття / В. Андрущенко, В. Бондар // Вища освіта України. – 2009. – № 4. – С. 17–23.
  3. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. : навч.-метод. видання / Іван Дмитрович Бех. – Кн. 1 : Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. – К. : Либідь, 2003. – 280 с.
  4. Бондаревская Е. В. Теория и практика личностного образования / Евгения Васильевна Бондаревская. – Ростов-на-Дону : Учитель, 2000. – 320 с.
  5. Воспитательная деятельность педагога: учеб пособие для студ. высш. учеб. заведений / И.А. Колесникова, Н.М. Борытько, С.Д. Поляков, Н.Л. Селиванова; под общ. ред. В.А. Слостенина и И.А. Колесниковой. – М.: Издательский центр «Академия», 2005. – 336 с.
  6. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність : монографія / Іван Андрійович Зязюн. – К. : Вища школа, 2004. – 422 с.
  7. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору : монографія / Василь Григорович Кремень. – К. : Педагогічна думка, 2009. – 520 с.
  8. Кузьмина Н. В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Нина Васильевна Кузьмина. – М. : Академия, 1990. – 124 с.
  9. Митина Л. М. Психология труда и профессионального развития учителя : учеб. пособ. для студ. высш. пед. уч. з-й / Лариса Максимовна Митина. – М. : Академия, 2004. – 320 с.
  10. Пальчевський С. С. Акмеологія : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / С. С. Пальчевський. – К. : Кондор, 2008. – 398 с.
  11. Подмазін С. І. Особистісно-орієнтована освіта. Соціально-філософський аналіз : монографія / С. І. Подмазін. – Запоріжжя : Просвіта, 2004. – 250 с.
  12. Рибалко Л. С. Акмеологічні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: спец. 13.00.04. – «теорія і методика професійної освіти» / Л. С. Рибалко. – Х., 2008. – 42 с.